

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՐԱՅԼՆ

ԲԱՅՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 18 ֆր. շրջանի (902 նոյ. — 903 օգոստ.) բաժնորդներին է 20 ֆր. կանխիկ, կտրելի է նաև բաժնորդագրուել քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 ֆր. հաշուելով և 1903 օգոստոս ամսին անգին չանցելու պայմանով:

Նաեւ և ծրարագէտ է լրկել հետևեալ հասցեով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Arménia, MARSEILLE (France).

ԺԸ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 38

1904 ԱՊՐԻԼ 23 ԵՐ.
(Ն. Տ. Ապրիլ 10)

(Փոխարէն 1903 ՅՈՒԼԻՍ 22)

ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

Իմացութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կառավարման կը հրապարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Չարտադրող չէ վերագործունէլ հրապարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կը զրկուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միլիգրամը 1 սանդիկ կարծէ 1 ֆր. գրողը 2 սանդիկ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction: Rue Beaumont, 9.

ԲՈՎԱՆԻՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ռուսեւաբնական պատերազմը եւ Հայաստանը. — Հայերի թիւը. — Հայերի բնակչութիւնը. — Տեղական. — Տ. Լուսինի բնակչութիւնը. — Ռուսեւաբնական պատերազմը. — Արտասահմանի լուրեր. — Ծանուցումներ:

Ռուս-ձեւոյն ԱՎԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ
(Մի ազգականը Հայ ազգին)

Ռուսաց թերթերում նորերս կարգացի բողոքական լրագրներից քաղուած մի լուր, որ իբր թէ Ռուսաստանի Զուլուր Զինվորական Սրճարանում Հայերը թուրքերի հետ մէկտեղ հըրապարակու ցոյցեր են արել ընդդէմ Ռուսիայի ազգականիւ «կեցցէ՛ ճափոնի» կային, և թէ ներկայ եղող Բուլղարները՝ զայրացած Հայերի ու թուրքերի այդ արարքի վրայ, յարձակվել են ու լաւ թակել են նրանց, որից յետոյ ծանր վիրաւորուած 10 հոգի Հայեր ու թուրքեր ուղարկուել են քաղաքային հիւանդանոցը: Այս լուրը ներկայ պատերազմի ժամանակ անշուշտ չի վիրակելու համայն Ռուսիոյ ընթերցող հասարակութեան ուշադրութիւնից, և յատկապէս ուստի հասարակութեան վրայ զա կը լծողնի ծանր տպաւորութիւն՝ ստեղծելով նրա սակաւամիտ մասի մինչև օրս տաժած թոյլ համակրութիւնը և վառելով նրա մօրմօքուած սրտում բուռն ատելութիւն գէպի Հայ ազգը: Այժմ հարց է թէ ո՞րքան վայելուչ են այդ տեսակ ցոյցերը Հայերի կողմից և ո՞րքան գոքա համապատասխան են հայ ժողովրդի իսկական շահերին (1):

(1) Տիրա 21 օրի մէջ յօդուած որ ա մէկ Հայի ուշադրութեան արժանի է, հասարակած ժամանակ հարկ կը համարուի առկայուենէ որ մենք ալ համարում ենք իրեն թէ անօգուտ և նոյն իսկ վնասակար է այս միջոցին ելնել Ռուսիայի դէմ ճարտարական հրապարակային ցոյցեր ընելը: Բայց մի ունէ Զուլուր Զինվորական Սրճարանի յաճախորդ Հայերէ կարելի է միթէ դիւանագիտական նրբութիւնները սպասել, մինչդեռ ինչպէս և կալիցիւններ, ուստի կառավարութեան բարձր պաշտօնատարներ, այդպիսի գիւտագիտական հասցողութեան մը զուրկ կը ներկայանան երբ կելնեն Ռուսիայի հաւատարմի Հայ ժողովրդի կրօնական և ազգային զգացումները չա:

Երկու տարի առաջ մեր յօդուածներում «Ռուսիան և հայկական հարցը» խորագրով * մենք աշխատել էինք ցոյց տալ Արմենիայի ընթերցողներին ուստի կառավարութեան բռնած դաւադիր ընթացքը դէպի մեր ազգը ապացուցել էինք, որ կոտորածները թուրքաց Հայաստանում ոչ այլ ինչ էին, եթէ ոչ նոյն այդ կառավարութեան հայկական ծրագրի առաջին մասը, և որ յաջորդ մասը նպատակ ունէր Ռուսահայերի ապագայ նացուած ամեն հնարաւոր բռնի միջոցներով, Այն օրից ի վեր ուստի կառավարութիւնը շատ աւելի առաջ գընաց իւր հալածանքներում ընդդէմ ուստահայ մեր ազգականների: Յարգելիս զրաւուցան Հայ եկեղեցու գոյքերը և ազգընտիր հովուապետը:

Երբ դրացի Ռուսերի բարեկամութիւնը վայելելու մէջ մենք չա՛ ունի մեր ազգ, մինչդեռ աշխարհի մէկ ուրիշ ծայր գըտնող ճարտարներին հետ ոչ մի կապ չունին, աշխարհագրական, քաղաքական, տնտեսական և այլն կապեր կապած են Հայը Ռուսիայի հետ և փոխադարձապէս իրենց շահեր, այս պարզ բան է և եթէ Ռուսեր տակաւին չեն հասկցած, Հայեր հասկցած էին այդ և ատոր համար Ռուսին միտ օգտակար եղած և փոխադարձապէս օգտուելու ալ յոյս ունեցած: Այդ բարեկամական կապերի, շահերի և յոյսերի մէկ նոր ապացոյցն է այս ալ որ ընդհանուր Հայ ազգի ընտրած կաթողիկոսը Ռուսիայի բոլոր Հայ եկեղեցիներին մէջ մաղթանքներ ընել տուած է այս պատերազմի առթիւ Ռուսիայի համար և թիւղարած է Ռուսիայի Հայերին որ նուր բառութիւնները ընեն ինչպէս ուստական կարծիք թաշի ընկերութեան: Նոյն իսկ Ա. Կոստի մէջ ալ այդ նպատակով կազմուած մասնաժողովի գանձապետը և մի քանի գործնական գանձապետը Հայեր են որոնք ցարք 136.000 ֆր. ի չափ հաւաքած են Ա. Կոստի մէջ:

Ամօթ է ուրեմն ուստ լրագրներին որ փութացր իրենց գոչի ծայրն են անցուցնել Ռուսաստանի այդ դէպք որ եթէ սուտ չէ բոլորովին, գէթ շատ չափազանցուած կը թուի որովհետեւ բնաւ ատոր յիշատակութիւնը չտեսանք Պուլկարիայի առկայութեան տարածուած հայ լրագրներին, իրաւունքի և Հայաբերքի մէջ, մանաւանդ որ այս վերջինը բուն իսկ Բուսնուգի մէջ կը հրատարակուի: Ապացոյց է այս որ մինչև անգամ ունէ նշանակութեան արժանի բան մը չէ եղեր այդ դէպք եթէ երբէք պատահած է այդպիսի բան մը:

(*) Տե՛ս Արմենիա, 1902, թ. 7-10:

աւանդական ու օրէնքով սրբագործուած իրաւունքները մի հարուածով ջախջախուցին, ոտնակոխ եղան. թիֆլիսի երկու հայ լրագրները չա. րաչար կերպով պատուհասուցին այդ իրաւանց շնորհ պաշտպանութեան համար, և նրանց խմբագիրներն ու կուսակիցները ենթարկուցին ծանր բանտարկութեան: Եթէ չծագէր այս պատերազմը, թերեւս սոսկալի լի նէր Ռուսահայոց վախճանը, զի, ինչպէս նոյն յօդուածներում ակնարկել էինք, ուստ կառավարութիւնը հայ ժողովրդի ազգային իրաւանց բռնաբարութիւններով ուղղում էր նրա համբերութիւնը սպառել և դիմադրութեան գրգռելով նրան՝ իբրև խռովարար ու անհանգիստ տարր՝ գաղթեցնել նրան գէպի Սիբիրի: Վերջին դատաւարութիւնների ժամանակ բարդած մեղադրանքները այն Հայերի վրայ, որոնք խմբովին դիմում էին արել իրենց հոգևոր պետի առաջ եկեղեցական գոյքերի գրաւելուն առթիւ, ցոյց են տալիս, որ ուստ կառավարութիւնը չի խորշում ոչ մի պատահաւոր խիղճի Հայերին ապստամբ հռչակելու համար իւր օրէնքների ու իշխանութեան դէմ: Իսկ ապստամբութիւնը միշտ և ամեն տեղ համարուում է ծանր քաղաքական յանցանք: Բարեբախտաբար կոլկասահայոց համար Ծայրագոյն Արեւելքում պատերազմը ըրդու, և նրանց դէմ ուղղուած մահաբեր հարուածները թերեւս առժամանակ փոքր ինչ թուլանաւ: Այս բոլորից պարզ երևում է, թէ ո՞վ է հայ ազգի ամենաանօրինակ, ամենահարկու թշնամին, ո՞չ թուրքաց, ո՞չ գերման, ո՞չ էլ մի ուրիշ ազգի, այլ Ռուսաց կառավարութիւնը:

Այս եղբակացութեան էինք մենք հասնել մեր վերոյիշեալ յօդուածների վերջում, և հայկական հարցի այս կամ այն կերպ ելքը Ռուսիոյ կամքից էինք կախ թողել: Մենք վերջացրել էինք այն համոզմունքը, յայտնելով (1), որ մեր ազգի ներկայ ծանր ճգնաժամը, իբրև արդիւնք այն յետաշրջման (réaction), որ սկսուեց Ռուսիայում Աղէքսանդր Բ Ազատարար կայսեր սպանութիւնից յետոյ և որ ի դէմս

(1) Տե՛ս Արմենիա, 1902, թ. 2 և 3, իմ յօդուածը՝ «Մի կարևոր հարց հայ յեղափոխականներին»:

Պօրեկոնոսցի և նրա կողմնակից հզոր կուսակցութեան՝ մինչև օրս էլ դեռ ծանրանում է Ռուսիոյ ազգերի խղճի ու մտքի վրայ, կարող է լուծուել սոսկ և միմիայն մի եւրոպական մեծ պատերազմով, որի վերջնական արդիւնքը կը լինի այդ յետաշրջման ամօթալի անկումը: Մենք խոստացել էինք մերանդրագոյն յօդուածներով ցոյց տալ թէ «Րպիսի պարագայից ներքոյ տեղի կունենայ այդ պատերազմը, և հայ յեղափոխական գործունէութեանը յանձնարարել էինք մեր տեսակետը:

Ինչ ինչ պատճառներով մեզ մինչև օրս չյաջողուեց կատարել մեր այդ խոստումը, սակայն ժամանակն ինքը լրացրեց մեր յօդուածների շարքում թողած բացը: Ռուսիոյ հակա-կայսերութիւնը այսօր կանգնած է պատերազմի դաշտում ընդդէմ Ճափոնի և սրա դաշնակից անգլո-սաքսոն ցեղի պետութիւնների: Մեծ Բրիտանիան և Միացեալ Նահանգները հրճուում են իրենց բարեկամ ազգի անսպասելի յաջողութեանց վրայ, և հիւսիսային հպարտ Գոգիաթը առնում է իւր գործոց արժանի պատիժը: Երեք հարկ հազար անմեղ Հայերի արեան ըողոքը երկինք հասնելով՝ այսօր լուծում է իւր արդար վրէժը նրանց կոտորածի բուն հեղինակից: Մի քանի նակիցը՝ Յրանիսիան, այժմ բարեկամանում է Մեծ Բրիտանիային, իւր արեւելեան անհայտ թշնամու՝ հզոր Գերմանիոյ հօի երեսից: Գերմանիան էլ ամենակեղծ ու ամօթալի կերպով քծնում է իւր ուստ գրացու առաջ՝ որ նրան գժտեցնէ Յրանիսիայի հետ և իսկ նրանց բարեկամութիւնը նա խոստանում է իւր հարեանին ամբողջ Ասիան թուրքալոյ մէկտեղ, միայն թէ իրեն վերցնի Միջին Եւրոպան մինչև Ունիոն ու Ագրիականը: Ռուսն էլ Աւստրիոյ հետ ձեռք ձեռքի տըլած՝ խեղդում է մանուկ սրտուն ազգերի և Մակեդոնիոյ ազատական շարժումը, սանձում է Բուլղարիոյ պատերազմի խանդը, լուռ ու մունջ տալով է իւր ներկայացուցիչ հիւպատոսներին սպանութիւնները, թէ ի՞նչ է, այնտեղ, խաղաղական ծովում, Բոսփորից էլ լայն ու արձակ ելք գտնի: Բայց այստեղ էլ «հիւանդ» Արեւելքի մարդուն պաշտպան են դուրս գալիս այլ ախոյեաններ, որոնց ձեռք չի տա:

իս ուս աշխարհակալ գէնքի գորու-
թեան անարգել անուամբ Արդ, ինչ է
մնում Ռուսիային անել, եթէ այս
կողմից էլ ի դերն ելնեն նրա վառ
յոյսերն ու ցանկութիւնները:

Հարկաւ, նոյնը, ինչ որ յիսուն տարի
առաջ նա արեց Ղաիմի պատերազմից
յետոյ, այն է՝ ներս քաշուել զրոյգոր-
ծերից, ձեռք վերցնել առայժմ եր-
կրներ տիրելուց, ոյժեր հաւաքել բա-
րեկարգութիւններով և կազդուրուած
նիւթապէս ու մտաւորապէս՝ նորից
սկսել իւր աւանդական առաքելու-
թեան իրազօրութիւնը: Եթէ այդպէս
է, ուրեմն այս պատերազմին պիտի
յաջորդեն լաւագոյն օրեր Ռուսիոյ
համայն ժողովրդոց համար, ինչպէս
նաև հայազգութեան համար: Արդ,
խելացի՝ է մեր եղբայրակիցներին այժ-
մեան զրգոյցն ու ցարարութիւնը՝ ընդ-
գէմ՝ նեղն ընկած ուս կառավարու-
թեան, որ անշուշտ վրէժ կը հանի նը-
րանցից՝ պատերազմը մի կերպ վեր-
ջացնելուց յետոյ: Չէ՞ որ գոռալով
«կեցցէ՛ Ճափոնիան»՝ մենք կատարե-
ցնում ենք ո՛չ միայն ուս կառավա-
րութիւնը, որ ատելով ատում է մեր
ամբողջ ազգը, այլ և զայրացնում ենք
ուս ժողովրդին, որ իւր ուսերի վրայ,
կամայ թէ ակամայ, կրում է պատե-
րազմի ողջ ծանրութիւնը: Խօսք չկայ,
այսօրուայ ուս կառավարութիւնը
յետագիմական է և մեզ թշնամի. սա-
կայն ուս ազգը մեծ ապագայ ունի,
հսկայ ձգտումներով օժտուած ժողո-
վուրդ է, տեղեկական գեր է խաղա-
լու, մեծ քանքարներ ունի թագգրած
իւր ծոցում և եւրոպական կիրթ ազ-
գերի մէջ սկսեց է գրաւել իւր պատ-
աւաւոր տեղը: Այսպիսի մեծ ազգի
հետ, որքան կարելի է, պէտք է աշ-
խատենք չթշնամանալ, չգրգռել նրա
հասարակաց կարծիքը, որ չլինի թէ
ուս կառավարութիւնը նեցուկ գտնի
մեր գէմ այդ կարծիքի մէջ: Չի եթէ
Ռուսիոյ հասարակաց կարծիքը միա-
ձայն պարտաւեց մեր տղայական ցոյ-
ցերը, այն ժամանակ ուս կառավա-
րութիւնը առանց քաշուելու կանի իւր
ուզածը՝ Հայի գոյութեանը վերջ դնե-
լու համար (1):

(Շարունակելի)
ԶԷԶՈՔ

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԲԻԱ

Ձատկական շնորհաւորութեան առ-
թով եւրոպական մեծ տէրութիւնների
կ.պոլսի բոլոր գեապանները կամ ի-
րենց թարգմաններ սովորականին հա-
մեմատ այցելութեան եկած են մեր
Պատրիարքարան: Նոյնպէս Յոյների,
Հայ հռոմէականների և մեր պատ-
րիարքներն ու Պուլկարների էկզար-
քը շնորհաւորական այցելութիւններ
փոխանակած են որոնց մանրամաս
նկարագրութիւնները բաւական եր-
կար տեղ գրաւած են կ.պոլսի հայ

(1) Այս տողերը գրել եմ Բեռլինի
Vorwärts լրագրում կարգադրած լուրերի
տպագրութեան տակ՝ թէ Բաթումում
և ուրիշ կովկասեան քաղաքներում Հա-
յերը Ռուսի գէմ ցոյցեր են արել:

Ծան. Յոյ.

թերթերին մէջ: Մեծ-Եպարքոսն ու
օսմ. Նախարարներն ալ, փոխանակ
այցելելու, սովորականին համեմատ
շնորհաւորական քարտեր զրկած են
մեր Պատրիարքարան:

— Կիրիկիաի Ատանաթի թեմին ա-
ռաջնորդ ընտրուեց է Գեր. Մուշեղ
Ծ. Վ. Վ. Սահակ կաթողիկոս խըն-
դերն է Պատրիարքարանէն որ շու-
տով իր պէրաթ հանուելով Բ. Դուռէն,
նորընտիր առաջնորդը ճանաչեց
գէպի իր պաշտօնատեղ:

— Այս տարի Երուսաղէմ գնացած
Հայ ուխտաւորների թիւը հասեր է
900ի, Ռուս ուխտաւորներինը 8.000ի,
Յոյներինը 1.500ի, Ղպտիններինը 600ի,
Ասորիներինը 40ի, Սուրիացիներինը
200ի: Այս միջոցին Երուսաղէմ կը
գտնուին բազմաթիւ Եւրոպացի և
Ամերիկացի զբոսաշրջիկներ և 300
Սպանիացի ուխտաւորներ:

— Ապիսինիաի (Հապէչաստան)
կայսրի կողմէն պատուիրակութիւն մը,
որի գլուխը կը գտնուի պալատական
բարձրաստիճան պաշտօնեայինէն
Վսեմ. Մամուրի Ֆուքրու, Երուսա-
ղէմ գալով՝ մարտ 16/29ին ներկայա-
ցեր է մեր պատրիարք Ամեն. Տ. Թա-
րութիւն Սրբազանին և հանդիսաւոր
կերպով յանձնեց է Մէնէլիքի շնոր-
հած «Եթովպական կայսրութեան
Աստղ» մեծ պատուանշանը հրովար-
տակով մը որի թարգմանութիւնն է
հետեւեալը.

«Ես, Մէնէլիք Երկրորդ, կայսր
կայսերաց Եթովպիոյ և Թագապա-
կալ յԱստուծոյ, ի ցեղէ Յուդայի Սե-
ւամորթ Որդւոց, կը յայտնեմ թէ
հրովարտակա կողմ Հայոց Բարձրա-
շնորհ Հոգեւոր Հայր Տ. Թարութիւն
Պատրիարքի առ իս տաժած սէրն ու
բարեկամութիւնը և յԵրուսաղէմ իմ
համազգի ժողովուրդիս ցոյց տուած
խնամքն արժանի ըրած են զինք իմ
կայսերական բարձրագոյն շնորհացս:
Ուստի պատիւ կը համարեմ ինձ շնոր-
հել նմա «Եթովպական կայսրութեան
Աստղ» կոչուած պատուանշանի կար-
միր ժապաւէնը, որուն արժանի է
ըստ ամենայնի և զոր կարտօնեմ կրել
յիշելու համար զիս:

«Տուեալ ի մայրաքաղաքս Ատիս-
Ապպա ի 5ն հապէչական թէր ամսոյ
1896 ամի:»

ՀԱՅԵՐ Ի ԲՈՐԴ-ԱՐԹԻԻՐ

Բորթ-Արթիւրի մէջ, որ այժմ ճա-
բոնական նաւատորմի ռմբակոծու-
թիւնների նպատակակէտն եղած է,
1 թիւ Բրիտանի և 3 Ռուսիացի Հայերի
վաճառատուններ կան: Կ.պոլսեցի վա-
ճառականը, Տիար Սարգիս Ճալալեան,
պատերազմէն 6 ամիս առաջ արգէն
այդտեղ հաստատած էր արևմտեան
չոր ուտելիքների վաճառատուն մը և
կը ծախէ Կ.պոլսէն, Սիրիաի եղբրքէն
և իտալիաէն բերել տուած ընդեղէն-
ներն ու չոր մրգեղէնները: Նաև ձէթ,
ձիթապտուղ, լոգում, նարինջ, լեմոն,
զանազան տեսակ ձկնեղէններ և այլն
որոնք Սիրիաբուրի ճանքով կը շըր-
կուին չիտակ Բորթ-Արթիւր: Այս ա-

ռուտուր հոն շատ շահաւոր է. ուստի,
չնայելով պատերազմի վտանգներին,
տակաւն իրենց գործ կը շարունա-
կեն այնտեղ յիշեալ չորս Հայ վաճա-
ռատուններ, ինչպէս կիմացուի փետր.
16/29ին անկէ գրուած նամակէ մը:

ԲԱՅՅԻԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

(Շար. 36րդ բուհն)
VII

Ես արգէն ասացի, որ Բաֆֆին
շատ քիչ էր ծանօթ եւրոպական գրա-
կանութեանը: Սակայն այն հեղինակ-
ները, որոնց երկերը նա կարգացել
էր կամ ուսումնասիրել, խորին ազ-
գեցութիւն էին արել նրա վրայ: Եւ
ոչ միայն այս, այլ և գրողներ էին նրա
ապագայ վէպերի վրայ իրանց կնիքը:
Դեռ երիտասարդ հասակում նա
այնքան է ոգևորվել Է. Բոնէ. Սիւի
«Թափառական Հրեայով», որ կամե-
ցել է նոյն ուղղութեամբ վէպեր գը-
րել: Նա ինքը խոստովանում էր, որ
«Խաչագողի յիշատակարանը» սկըս-
ված է հէնց այդ վէպի ազդեցու-
թեամբ, բայց յետոյ ենթարկված է
փոփոխութիւնների: Սակայն կարծում
եմ, որ հոստառութիւն ունեցող ըն-
թերցողի համար այժմ էլ շատ զգալի
է այդ վէպի մէջ «Թափառական Հըր-
եայի» ազդեցութիւնը: Այստեղ, ըն-
թերցողին չըջփոխեցնելու համար,
հարկաւոր եմ համարում նկատել,
որ թէև «Խաչագողի յիշատակարանը»
լոյս է տեսել Բաֆֆիի մի շարք ուրիշ
վէպերից յետոյ, որոնց մէջ չէ երևում
Սիւի ազդեցութիւնը, բայց նա գըր-
ված է «Խենթից», «Կայծերից», «Դա-
ւիթ բէկից», «Չալալեգիրից» և միւս
յետագայ վէպերից առաջ: Եթէ չեմ
սխալվում, նա սկսված է անմիջապէս
«Խըլվիկից» և «Սալբիից» յետոյ,
որոնք վերաբերվում են Բաֆֆիի
գլխի պատանեկական ժամանակներին:

Թայանի բան է, Բաֆֆին, մտաւո-
րապէս հառուհանալով, չէր կարող
երկար մնալ Է. Սիւի ազդեցութեան
ներքոյ: Բայց վիկտոր Հիւգօյի հրա-
պոյրը նրա աչքում վառ մնաց մինչև
մահ: Նա ծանօթ էր գրականութեան
պատմութեանը: Նա չըզիտէր, որ աշ-
խարհի երեսին ոչ մի գրականութիւն
այնքան պատմական չկուներ չէ ան-
ցել, որքան Ֆրանսիականը, հետևա-
բար և՛ ոչ մէկի զարգացումը այնքան
յաջորդաբար և կանոնաւոր չէ կա-
տարվել, որքան Ֆրանսիականինը:
Նա հեղինակներին ճանաչում էր ա-
ռանձին առանձին, չկոյտից անկախ, և
այդպէս էր դատում նրանց մասին:
Հասկանալի է, ուրեմն, որ, նորագոյն
գրականական ուղղութիւնների հետ
ծանօթ չըլինելով, նա ոգևորվում էր
Ֆրանսիական ուսմանտիղմի վերջին և
ամենափայլուն գրողակերի գործե-
րով այն ժամանակ, երբ այդ գործերը
նոյն իսկ հեղինակի հայրենիքում դա-
դարել էին միահամուռ ոգևորութիւն
զարթեցնելուց:

Ժամանակները փոխվել էին, գրա-
կանութեան պահանջները — նոյնպէս.
ամբողջ ընթերցող աշխարհը սրտի
բաբախումով դիտում էր այն գրա-

կանական շարժումը, որ սկսվել էր
ուսմանտիղմի վերջնական անկումից
յետոյ: Իսկ այստեղ, մի կիսակիրթ հա-
սարակութեան մէջ, կար մի վիպա-
սան, որ դեռ յափտակվում էր մի
մարող աստղի վերջին փայլով: Նա
համոզված էր, որ այդ աստղը դեռ
շատ երկար ժամանակ պէտք է իւր
լուսով նսեմացնի ամենին, որ ուսման-
տիղմը վիպագրութեան իշխող ուղղու-
թիւնն է: Բնական է ուրեմն, որ, մի
այդպիսի անպայման հաւատ պէտք է
ստիպէր Բաֆֆին ենթարկվելու Հիւ-
գօյի ազդեցութեանը: Ապագայ քըն-
նադատին մեծ դիտողութիւն հարկա-
ւոր չէ, որպէսզի նա Բաֆֆիի գրա-
կանական ձևերի մէջ գտնի մի անհեր-
քելի նմանողութիւն Հիւգօյին: Նոյն
ձգտումն՝ ամեն մի փոքր թէ խոյր
երիւյթ ընդհանրացնելու և բնական
կամ հասարակական օրէնքներին
դիմելու, նոյն փափաքը միշտ պար-
գօքներով դատելու, նոյն սէրը գէպի
յանկարծակի էֆֆէկտներ և, վերջա-
պէս, նոյն ցանկութիւնը հակիրճ
հատուկորդ քարձաւաններով գրելու
ինչ որ Հիւգօյի մէջ: Տարբերութիւն
մէկի և միւսի տաղանդի գորութեան
ու չափի և նրանց քիչ կամ շատ ինչ
նուրոյնութեան մէջն է: Ինչ աս-
կուզի, որ ամեն կէտից գերազանցող
թիւնը անպայման ուսուցչի կողմն է:

Հիւգօյից իւրացրած թերութիւն
պէտք է համարել և՛ այն կրկն-
ութիւնները, որոնցով լիքն են Բաֆֆի
վէպերը և որոնք, թէև տեղ տեղ
ընկնում են բանաստեղծական դրոյ-
բայց ընդհանրապէս ձանձրալի
տաղտկալի են: Այդ կրկնութիւնները
դարձեալ առաջանում են վիպասան
գէպի կեղծ էֆֆէկտները ունեց-
անյաղթելի սիրուց: Չըլինէր այդ-
րը, կարծում եմ, լոկ գաղափար
յափտակվել Բաֆֆին չէր ստի-
մուտնալ, որ բանաստեղծութեան ու
հոգեբանական ճշմարտութեան մէջ
պարունակվում, որ Փորման վէպ
միայն արտաքին գեղեցկութիւնն
իսկ ներքինը, յարատեւ ամփոփ-
է տիպերի, անձերի և տեսարանների
և պատկերների խորին ուշադրանք
թեան մէջ, մի ուշադրանքութիւն, որ
գոյազգաբար, բացակայում է
վիպասանի երկերի մեծամասնութեան
մէջ: Բայց ամբողջին գրաւելու համ-
հարկաւոր էին կեղծ էֆֆէկտներ
նրա աչքերը այնքան սրտաւետ, որ
հոգին այնքան կրթված, նրա սիր-
այնքան քնքշացած չէ, որպէսզի
րողանայ իսկական գեղարուեստի
նրբութիւնները գերադասել կո-
կոպիտ և շինովի գեղեցկութիւնը:
Իսկ Բաֆֆին գրում էր ամբողջին
մար, նրան հարկաւոր էր թմբ-
մոքեր զարթեցնել և որոշ զգ-
ցումներ գրգռել, ինչ փոյթ, որ
գերանութիւնը և գեղարուեստը
չկուր էին այդ ձգտումից...

Այսպէս, ուրեմն, Բաֆֆին ուս-
տիղմի երկրպագու էր: Հիւգօյի
փըշտակված, հետևաբար չէր կար-
ողևորվել նոր գրականական ուղղ-
թեամբ: Չըզիտեմ, նա կարգաց-
էր Չոլայի վէպերը, թէ ոչ. բ-

ԳԼԵ ԵՐ
 ԿԵՆՈՒԹՅ
 ԵՐ ՀԱ.
 ՎԻՍԱ.
 ԵՐ ՍԻ
 Վ, ՆԱ
 ՂԵԴ ԴԵՆ
 Ե ԽԵՐ
 ՈՍՈՒՆ.
 ՈՂՂՈՒ.
 ՈՐ, ՄԻ
 ԱԵՏՈՔ Ե
 ԽԵՐ ՀԻՆ
 ՎՋԵՆ.
 ՀԱՐԿԱ,
 Ի ԳՐԱ,
 ԱՆՏԵՐ,
 ԻՆ, ՆՈՐ
 Ե ԽՈՂԻ
 ԴՆԱԿԱՆ
 ԵՐԻ ՍԱԿ
 ԱՐԱ.
 Ը ԳԵՎԻ
 ՎԵՐԼԱ,
 ԱԿԻՐԸ Ե
 ԳՐԵԼՈՒ
 ԹԻՆԵՐ
 ԹԵՐԵՐ
 ԴԱՄ ԻՆ՝
 ԻՆ՝ ՍԱ
 ՍՂԱՆՑԱ
 ԿՈՂՄԵ Ե
 ԹԻՆԵՐ
 ԿՐԿԻՆ
 ԲԱՖԻՆ
 ՍԵՂԵՐ
 ԳՐԵՐԻ
 ԶՐԱԿԻ
 ԹԻՆԵՐ
 ԿԱՍԱՆ
 ՈՒՆԵՅՈՒ
 ԲԱԳԵՐ
 ԴԱՎԱՐ
 Ը ՍԻՐԻ
 ԹԵՐԵՐ
 ԱՆ ԴԵՐ
 ԱՆ ՎԵՐ
 ԹԻՆԵՐ
 ՎԻՄՈՒՎ
 ՍԱՆԻՆԵՐ
 ՍԿԱՆԵՐ
 ԹԻՆ, Դ
 Ը Ե Կ
 ԱՆՈՒԹԵՐ
 Ը ՀԱՄԱ
 ՖԵԿՍԻՆԵՐ
 ՍԵՐԱ, ԵՐ
 ԴԱ ՍԻՐԵ
 ԿԵՏՂԻ Կ
 ԵՍՏԱՊԵ
 ԵԼ ԿՐԱ
 ՈՒԹԻՆԵՐ
 ԲԵՐԵԼԻ Կ
 ԹՎՐԱ
 Ը ԳԵՐ
 Ը, ՈՐ
 ԵՍՏՈՐ ՍԵ
 Ն ՈՍՈՒ
 ԳՐՈՒՄ
 ԶԵՐ ԿԱՐ
 ԱՆ ՈՂՂՈՒ
 ԱՐԳԱՅԻ
 ՈՂ. ԸՐ

յարգանքով չէր վերաբերվում գէպի նստութիւնները։ Հաւանական է, որ նա ծանօթ չէր «L'Assommoir»-ի հեղինակի հետ, որովհետեւ շատ միակողմանի կարծիք ունէր նրա մասին։ Նա Զօլային համարում էր պօրնօգրաֆ և, որքան յիշում եմ, այդ կարծիքը կազմել էր հակազօլայական գրութեաների հիման վրայ։ Ինչ ինչ՝ ինքը րաֆֆին երբեմն հակումն էր ցոյց տալիս գէպի իսկական պօրնօգրաֆիա, երբ կամենում էր իրական կեանքից վերցնել իւր վէպերի նիւթը։ Յիշում եմ այն արատաւոր ասիական ինտրիգը, որ նա մտցրել էր իւր վերջին «Մինը այսպէս, միւսը այնպէս» վէպի մէջ։ Եւ միայն բարեկամներ թախանձանքը ստիպեց նրան դուրս ձգել վէպի միջից այդ ինտրիգը...

Բաֆֆին ծանօթ էր ռուսաց մի քանի խոշոր վիպասանների երկերի հետ։ Ամենից աւելի նա սիրում էր Տուրգենևիին, որին միայն նա կարգացել էր անբողոքիին և որով նոյն պէս ոգևորվում էր ։ Առանձնապէս դուր էր գալիս նրան ռուս վիպասանի տճը ։

— Այդքան պարզ, հասարակ լեզու
և այդքան բանաստեղծական, — ա-
սում էր նա, — կարող են ունենալ
միայն արտաքոյ կարգի տաղանդները։
Գալով հայ հեղինակներին, Բաֆ-
ֆին, ինչպես վերը ակնարկեցի, շա-
խատոթն էր վերաբերվում նրանց։
Նրա խստութիւնը չափ պարզ արտա-
յայտված է մի յօդուածի մէջ, որ նրա
մահից յետոյ տպվեց «Մշակ» լրագ-
րում։ Թողուածը գրված է այն ժա-
մանակ, երբ Բաֆֆին «Կայծերի» տո-
թիւ բանակուել ունէր Աղայեանցի
հետ, երբ երկու հեղինակները միմ-
եանց տալիս էին այնպիսի սուր ածա-
կաններ, ինչպէս «բռնաւոր շուն», «Ա-
րամազդի էջ» եւայլն եւայլն։ Պարզ է,
որ այդ յօդուածը պէտք է միակող-
մանի ուղղութեամբ գրվէր, որպէս
ըսպէական վրդովմունքի արգասիք։
Բայց և այնպէս նրա մէջ բերված
կէտերի էական մասը Բաֆֆիի հա-
մոզմունքն է կազմում։ Այդտեղ խա-
չատուր Աբովեանցը հռչակված է
իբրև մեր ժողովրդական վիպասան-
ների ամենատաղանդաւոր ուսուցիչ,
իսկ Ղազարոս Աղայեանցը և Պերճ
Պօռեանցը իբր նրա աշակերտներ,
բայց աշակերտներ «զուրկ իրանց ու-
սուցչի տաղանդից»։

Յիշում եմ իմ մի երկար վիճաբանությունը Բաֆֆին հետ այդ յոդ. ուսժի առթիւ, Մասնաւորապէս ես պաշտպանում էի Ալայանցին, նա գովում էր նրա «Երկու քորը» և «Անահիտը», Բաֆֆին յարձակվում էր:

— Այդ տեսակ տոնորներ կարող է գրել Ներսիսեան դպրոցի ամեն մի աշակերտ, — ասում էր Նա, — իսկ այդ հաճախ մարդուց աւելի բան պէտք է պահանջել, ի՛նչ ուզում էք ասէք, Աղայեանցը վիպասան չէ, այլ մանկական գրող ...

Եւ այդպէս, նա անպայման հերքում էր Աղայեանցի տաղանդը, բայց հերքում էր վերոյիշեալ . մի հանգա-

մանք, որ ինչ առիթ էր տալիս կար-
ճելու, որ իւր հօգու խորքում խնայ-
վում է Աղայանցի արժանաւորու-
թիւնները, Այն ինչ՝ Պոպեանցի մա-
սին նա մեծ մասամբ հեջնաբօր էր
խօսում:

— Այդ մարդը, — ասում էր նա, — Աշտարակ գիւղի դաւթարչին է :
Նրա դաւթարի մէջ ինչ ասես կայ,
բացի բանաստեղծութիւնից :

Սունդուկեանցին Րաֆֆին խիստ էր վերաբերում միայն նրա լեզուի պատճառով, որովհետեւ, ինչպէս վերը ասացի, նա առում էր գաւառաբարբառները։ Գալով բովանդակութեան, նա յարգում էր հայ դրամատուրգի կոմեդիաները։ Քանի քանի անգամ փողոցում զբօսնելիս Րաֆֆին ինձ մատնացոյց է տարել այս կամ այն անցորդին, ասելով. «Տեսէ՛ք, Սունդուկեանցի Զիմզիմովը» կամ «Սունդուկեանցի Գիգօն, կախուլին, Պէպօն»։ Յիշել հելլինակի տիպերը — մի գեղեցիկ ապացոյց է, որ զգում ես նրա տաղանդի ոյժը, Րաֆֆին չէր հաւատում միայն Սունդուկեանցի նոր տիպերը, համարելով նրանց թերի և անաթոյ։

Ձեմ միջում, ինչ կարծիք ունէր նա Ծերենցի մասին, բայց գիտեմ, որ նրանք միմեանց առում էին: Մէկը Բաֆֆին էր իւր «կայծերով» և «խենթով», միւսը Ծերենցը, որ հայերենիքի փրկութիւնը հայ լուսաւորչականութեան մղեաւագ պաշտպանութեան և վաճառականութեան զարգացման և տարածվելու մէջ էր որդ. նում. Պատմում են, որ երբ «խենթը» տպվում, վերջանում է «Մշակ» լրագրում, մի օր Ծերենցը մտնում է խմբագրատուն և վրդովված հարցնում, թէ ո՞վ է Բաֆֆին: Յոյց են տալիս Բաֆֆին, որ այդ ժամանակ նստած է լինում խմբագրատանը:

— Դո՛ւ ես գրել այդ խելառ «Խենթը», — հարցնում է Ծերերենցը բարկազած :

— Դյո՛ւ,
— Խենթը դուն ես, որ անանկ բա-
ներ գրեր ես, ամօ՛թ, — ասում է
Ծերենցը և հեռանում:

Տաքարին ծերունին կատաղած է
լինում վարդանի երազով, որով ա-
ւարտվում է «Խենթը»:

Բոլոր ոտանաւոր զորղնեւրի մէջ
Բաֆֆին ընդունում էր միայն Դուր-
եանի Պէտիճաւիտի կ'Օսման Բաւար

Թիպայի բանաստեղծ լինելը, Առաջին
նա գերադասում էր ամենից, Միև
բոլոր բանաստեղծների վերաբերմամբ
նա կամ չէր խօսում կամ խօսում
էր կիսաբերան։ Նա խոնարհվում էր
Պաժառ. Քաթիպայի ժողովրդականու.
Թեան առջև, յարգում էր նրան իբրև
ամենաազգու տենդենցեոզ բանաստեղ-
ծի, բայց ասում էր նրան իբրև անձ.
Նաւորութիւն։ Մի անգամ Պաժառ
Քաթիպան Թիֆլիսումն էր և հասա-
րակութիւնը բանաստեղծին յարգելու
համար հանդիսաւոր ընթերիք էր տա-
լիս։ Ուրքան խնդրեցի, թախանձեցի,
Բաֆֆին չըվաճեցաւ ներկայ լինել
այդ ընթերիքին։

Բաժնի՜ն մեծ գովասանքով էր խօ.

սում Թաղիադեանցի մասին, որի
«Սոս և Սոսդիպին» համարում էր ա-
ռաշնակարգ բանաստեղծութիւն հայ-
կական գրականութեան մէջ, նա վերջ-
դուրովում էր, որ հայ հասարակութիւնը
յաւ և է ճանաչում այդ սանաստեղծին:

Իւր ոտանաւորների մասին Րաֆ.
Քին շատ քիչ էր խօսում: Ըստ երևոյ-
թին, նա ինքը նրանց մի առանձին
նշանակութիւն չէր տալիս:

(Շարունակելի)

8 6 2 4 4 2

Տեղիս շոգենաւային ընկերութիւն
ների նաւագետները հնոցպանի մը
խորին պատճառով վէճ ունենալով
նաւազների սէնտիքսին հետ, այսօր
գործադուհի հրատարակեցին հետև.
պէս Մարտէյլէն մեկնելիք թղթատար
շոգենաւներն ալ գուցէ մի քանի օր
ուշանան ճանբայ ելնել մինչև որ մի
կարգադրութիւն լինի:

Տ. ԼՈՒՊԵՒ ԻՏԱԼԻԱ ՃԼԵՈՐԴՈՒԹԻՒՆՈՒ

Յրանսական Հա՛րապետութեան
նախագահ Տ. Էմիլ Լուպէ այս առաւ-
ւոտ Բարիկէն մեկնեցաւ Հռովմ եր-
թաւու համար վիքթոր Էմանուէլ
թագաւորին փոխադարձ այցելու-
թեան : Վաղը, կիրակի, կէսօրէն յե-
տոյ ժամը 4ին Հռովմ կը հասնի իտա-
լացիները մեծ պատրաստութիւններ
կը տեսնեն սիրալիր և շքեղ ընդունե-
լութիւն մ'ընելու համար իրենց քորո-
ազգի պետութեան նախագահին :
Արտաքին գործերի նախարար Տ.
Տէլքասէ ալ Տ. Նախագահին հետ մէկ-
տեղ կերթայ :

ԹԻԻՐՔԻԱԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւրոպական այն գործարաններ ուր
Թիւրք կառավարութիւնը մարտանաւեր
չիսել կուտայ, հրաձեռք ստացան վրեժ
Թաղուներու անոնց շինութիւնը:

— Մտառւէն կը հաղորդեն թէ կաթո-
ղիկ Բաղդէացիների պատրիարք Տ. Էմ-
մանուէլ Թոմասի կարգաւորութեան 22
ամեակը տօնելու համար մեծամեծ պա-
րաստութիւններ կը տեսնուին: Թիւրքիաի
Պարսկաստանի և Հնդկաստանի Բաղդէա-
ցի բոլոր հասարակութիւններն այս առ-
թով նուէրներ պիտի զրկեն Նորին Սըր-
բազնութեան:

— Ամերիկացի և Գանատացի 810 մի-
սիոնարներ և միսիոնարուհիներ «Վրաստը
Քիւրֆիրսը» զբօսանաւով իւր կորթէն
Կ.պօլիս հասան մարտ 28ին, 3 օր Կ.
պօլիս մնալէ յետոյ կրօնադէմ գնացին
ուր տարեկան համաժողով մը կը գե-
մարուի խորհրդակցելու համար թէ ի՞նչ
պէս կարելի է աւելի բարձր վիճակի մը
հասցնել միսիոնարական կիրակօրեայ դըպ-
րոցները, (Րօպէրդ Բօլէճ)ի բրօքէնէ օր-
ներէն Տօթթ. Մէլինճըն շօքենաւը գնա-
անոնց Կ.պօլիս հասած օրը և բանախօ-
սութիւն մ'ըրաւ Կ.պօլիս վրայ, Ամե-
րիկեան ընդհ. հիւպատոս Տօթթ. Զարլզ
Տիքընսըն ալ որ կը նախագահէր այդ բա-
նախօսութեան համգէսին, քանի մը
խօսք ընելով բարեմաղթութիւններ բրաւ
նաւ սուլթանին համար և յանձնարա-
րութիւն ստացաւ այդ միսիոնարներէ
իրենց գոհունակութիւն և շնորհակալու-
թիւն յայտնելու սուլթանին որ Կ.պօլիս
տեսչող օտարապետներէն ոչ ոք չէր չէր

կընծայէ: Սուլթան Համիտ իր թիկնա-
պահներէն շը զրկեց անոնց ըսով որ կայ-
սերական Գանձարանը, Տոլմա Պահճէի
պալատը և այլ հետապօրէրական տեղեր
այցելել տան իրենց և հիւրընկալութեան
պատիւներ ընեն:

Այդ միսիննարներ ու միսիննարուհիներ
Գումգափուի մեր Պատրիարքարանն ու
Մայր Եկեղեցին աւ այցելեցին: Պատրի-
արքան Ամերիկեան վարժարանին տնօրէն
Վեր. Ալէն և իր միսիննարուհի ընդ որ
այդ միջոցին Կ.պօլիս եկած ինեւլով ա-
նոց հետ մէկտեղ կը գտնուէին, հայերէն
Թարգմանութեան պալատը մտնած է:

— Եղիպտոսի օսմ. պատուիրակ Ահմէտ
Մուխթար փաշան ապրիլի վերջեր Յրանսա
պիտի գայ վերաբռնական գործողութիւն
մը կրեւու համար: Կրսուի թէ այնու
հետեւ Եղիպտոս չպիտի վերադառնայ
այլ Կ.պօլիս պիտի երթայ րըտանիքիցդ:

— Թիւրք կառավարութիւնն որոշելի է
մեծ զօրանոց մը շինել Կիլիկիոյ ծովե
զրեայ Ալեքսանտրէէ քաղաքին մէջ որի
համար 450.000 շէ. ծախք գնահատուել
է :

— Ալմանիաի Հանովէր քաղաքին մէջ
ընկերութիւն մը կազմուեր է 25 միլիոն
Փր. դրամագինով, Ասորական Միջա
գետքի Գերբիք քաջառու քարիւղի հան
քերը շահագործելու համար :

ՌՈՒՍԵՒՃԱՔՈՆԱԿԱՆ
ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

« Բէգորբաււովսք » մարտահաւի մեծ աղէտէն յետոյ, վերջին լուրերին նա յեկով, Ճաբոնցիներն օգտուելով ռուսական նաւատորմի արգի տկարացած վիճակէն, անվախ կերպով և փութալան արագութեամբ զօրքեր կ'ընկնէին փոխադրեն այժմ Ճաբոնէն Քորէայի ցամաքը հանելու համար : Մինչև իսկ լուր կայ թէ Քորէա գտնուող ճաբոնական զօրքերի առաջին բանակը Եալու գետն անցնելով մանչուրական ափն ելեր է և ռուս զօրքեր գրէթէ առանց դիմադրութեան յետ քաշուելը են : Ռուսաստանը թերթեր Ռուսներին այս նահանջ այնպէս կը մեկնեցնէ թէ զօրավար Քրօբադքինի ծրագիրով է Ճաբոնցիներն այս ԳԵՂԱՍՏԱՆ քաշել դէպի Մանչուրիաի ներսեր ուղարկելով զիրենք թէ՛ հեռացունել իրենց կեդրոնէ և թէ՛ բաւական յօգնեցունել ու միևնոյն միջոցին ինքաւ ժամանակ վաստկելով հետգիտ բազմաթիւ զօրքեր բերել տալ Ռուսիայէն և այնուհետև մեծ ուժով մը յարձակելով ճաբոնական բանակին վրայ մէկ անգամէն սաստիկ հարուած մը տալ անոնց : Բայց ինչպէս կերևի Ճաբոնցիներն ալ, իրենց յամառութիւնով և յանդգնութիւնով մէկտեղ չափ խոհեմ և զգոյշ կերպով կը վարուին և գիտեն դէպի իրենց նպատակ առաջնայ, առանց մեծ վտանգներ ինքն թարկուելու, գէթ առայժմ :

Դեր. ծովակալ Սքրիտլով ու Բորգ-
Արթուրի նաւատորմին հրամանա-
տար նշանակուած է ծովամայն եղած
Մակարով ծովակալին տեղ, այս օրեր
Բէթէլըսպուրկէն ճանաչ կենէ իւր
պաշտօնատեղ երթալու համար :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ումանիայի Վիլնյեյմ կայսրը՝ մարտ 26ին
Նյարոլիի առջև իր զբօսանաւի մէջ իտա-
լիայի Վիթթոր Էմմանուէլ Թագաւորին
հետ տեսակցելէ և երրեակ դաշնակցու-
թեան անխառն մնացած լինելը ճակե-
րոյթի Վիֆոցիի բաժակաճառերով ընդհա-
նուր աշխարհի յայտարարուելէն յետոյ,
մեկնած է Նյարոլին։

Բայց Վիլհելմ կայսրը կըշարունակէ Մի
ջերկրականի զանազան նաւահանգիստ
ներն իր պտոյտներ որոնցմէ կօգտուի իր
առողջական վիճակ: Այլ ռակայն այդ պը-
տոյտ հաւանօրէն քաղաքական նպատակ-
ների ալ կը ծառայէ: Վերջին լուրերին
նայելով, կենսագրութիւն որ Վիլհելմ կայսրը
Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ
Տ. Լուպէին իսաւրիա այցելութենէն օդ-
աւորելով, ծովագրեալ քաղաքի մ'առջն
աւոր հետ ալ տեսակցութեան մը առիթ
գտնէ կամ գէթ ծովին վրայ իրենց շոգե-
գաններ իրար հանգիպելով. եթէ ոչ իրար
այցելելու, գէթ քաղաքավարական ող-
ջայներն ու յարգանքներ փոխանակելու
պարտաւորութիւն:

— Յլմանիաի Վիհէնլմ կայսրի գահա-
ժառանգ որդին Ֆրիդրիխ Վիհէնլմ նշան-
ուեցաւ Ղանիաի Թիրա իշխանուհիին հետ:
Իշխանը ծնած է 1882ին. իսկ իշխանու-
հին 1880ին Գորէնհայի մէջ:

Ի շահագործող Հայ դիմքեր. Խորիմեան Հայ
բիկի. Գամառ Քաթիպայի, Խորէն Եպ.
Նարպէյի, ԲաժՖիի, Նալբանդեանցի,
Դուրեանի, Հ. Արիշանի և Մ. Պէշիկթաշ-
լեանի պատկերներ որոնք գեղեցիկ կեր-
պով արտատպուած են Վազգէնի Երգա-
րանէն 65 Հարիւրորդամէջը բարձրու-
թիւն և 44 Հարիւրորդամէջը լայնութիւն
ունեցող փայլուն և հաստ թղթի վրայ
որի կեդրոնը դրուած է Վազգէնի (Տիգ-
րան Տէրոյեան) պատկերը, Վարդան Գո-
րշեանի և Յովհաննէս Աբրիկապասեանի
անմահ յիշատակին նուիրած իր մէկ եր-
գով մէկտեղ. Գրին և 12 սէնթ.

✱ ✱ ✱

1904/ Օրացոյց, պատի վրայ կախելու
և ամսաթիւները միայն ցուցնելու համար
հաշտակուած հայ յեղափոխականներէ
16 հոգի/ի պատկերներովը զարդարուած
Գին 12 սէնթ:

Վերոգրեալ պատկերազարդ վերջին ճշրատարախոթիւններն, ինչպէս նաեւ «Պատկերազարդ Վազգէն երգարան»-ը յրի գիրը 1 տարր և 15 սէյրի իջած է աշտմ, տառալու համար պէտք է դիմե հեռեկայ հասցիին. K · Khorenian
379, P. O. Box, LYNN Mass
(Etats Unis d'Amérique)